

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Кіш Надія Василівна

УДК 371.134 – 057.2:81373.45

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ
КУЛЬТУРИ ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ
МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Бартош Олена Павлівна,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
завідувач кафедри іноземних мов.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, доцент

Микитенко Наталія Олександрівна,

Львівський національний університет
імені Івана Франка, професор кафедри іноземних мов для
природничих факультетів;

кандидат педагогічних наук, доцент

Бичок Алла Володимирівна,

Тернопільський національний економічний університет,
доцент кафедри німецької мови Навчально-наукового
інституту міжнародних економічних відносин імені
Б.Д.Гаврилишина.

Захист відбудеться 27 травня 2015 р. о 13.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.03 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (46027, м.Тернопіль, вул.М.Кривоноса, 2, зала засідань).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (46027, м.Тернопіль, вул.М.Кривоноса, 2).

Автореферат розіслано 27 квітня 2015 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

Г.М. Мешко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасне українське суспільство, яке характеризується стрімким розвитком міжнародних зв'язків, розширенням міжкультурних професійних контактів, а також підвищенням рівня науково-технічного співробітництва, висуває принципово нові вимоги до системи підготовки спеціалістів. Важливим освітнім завданням є підготовка фахівців, здатних навчатися і здійснювати професійну діяльність в іншомовному середовищі.

Зростання ролі та значення іноземної мови в умовах євроінтеграційного освітнього простору сприяє виокремленню пріоритетних завдань у змісті професійної підготовки майбутніх інженерів. Одним із них є формування культури іншомовного професійного спілкування (КПС). Необхідність володіння інженерами КПС зумовлена збільшенням в Україні кількості закордонних виробників, спільних підприємств, транснаціональних корпорацій, що передбачає професійне спілкування із закордонними колегами, використання в роботі проектно-конструкторської документації, нормативно-правових актів, результатів і висновків науково-технічних статей іноземною мовою. Іншомовне професійне спілкування сприяє розширенню наукових зв'язків, установленню плідних професійних контактів та обміну інформацією, гідному представленню світовій громадськості досягнень України в галузі науки й техніки загалом.

Шляхи вирішення проблеми формування КПС майбутніх інженерів лежать у площині методологічних та загальнотеоретичних підходів до професійного та особистісного розвитку майбутніх фахівців, що становить предмет філософських, політичних, культурологічних і педагогічних дискусій.

У дослідженнях Б. Бориско, І. Іванової, Н. Саєнко, С. Строкова та ін. розглянуто культурологічні аспекти розвитку іншомовної комунікативної компетенції студентів мовного ВНЗ, зокрема дидактичні умови культурологічного збагачення іншомовної комунікативної практики студентів. Питання формування іншомовної комунікативної культури вивчають Г. Іванишин, І. Кухта, В. Панченко та ін. Проблеми формування готовності фахівців немовних спеціальностей до іншомовного спілкування досліджують М. Галицька, Л. Гапоненко, М. Дементьєва, О. Тинкалюк та ін. Аспекти формування вмінь іншомовного професійного спілкування майбутнього фахівця розглядають М. Бабинець, В. Борщовецька, Т. Брик, Ю. Гапон, А. Гембарук, Р. Гришкова, Н. Драб, О. Канюк, І. Козубовська, Н. Микитенко, Л. Морська, О. Савченко, Н. Чаграк та ін. Особистісний підхід до формування іншомовної культури фахівця вивчають Н. Глуховська, Ю. Ніколаєнко, О. Спіркіна, Л. Тернавська та ін. Формування культури професійного спілкування фахівців різних сфер досліджують А. Бичок, В. Лівенцова, І. Радомський, М. Черезова, І. Ярощук та ін.

Окремі складові КПС фахівців інженерних спеціальностей стали предметом наукових розвідок М. Гордієнко (формування умінь і навичок самостійної роботи з іноземною фаховою літературою у майбутніх інженерів), Н. Макоєд (формування у майбутніх інженерів умінь перекладу фахових текстів із застосуванням комп'ютерних технологій), Т. Рукас (формування культури ділового мовлення в майбутніх інженерів), Г. Сукачова (формування професійного мовленнєвого етикету майбутніх інженерів-педагогів). Однак питанню визначення й реалізації педагогічних умов формування КПС майбутніх інженерів приділено недостатньо уваги.

Таким чином, процес формування КПС майбутніх інженерів у процесі професійної підготовки супроводжується низкою суперечностей між:

- зростаючою потребою суспільства в кваліфікованих випускниках інженерних факультетів, які володіють КПС, та недостатнім рівнем її сформованості;
- необхідністю практичної реалізації процесу формування КПС майбутніх інженерів в умовах ВНЗ і недостатньою розробленістю теоретичних аспектів цієї проблеми в педагогіці й психології вищої школи;
- потребою застосування потенціалу дисциплін з іноземної мови в процесі формування КПС і недостатнім рівнем науково-методичного забезпечення цього процесу на інженерних факультетах ВНЗ.

Актуальність проблеми, недостатня розробленість її теоретичних і практичних аспектів та наявні суперечності зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Педагогічні умови формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів»**.

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в ДВНЗ «Ужгородський національний університет» відповідно до планів науково-дослідних робіт, зокрема комплексної теми «Теоретико-методологічні засади особистісно-професійного становлення майбутніх фахівців» (№ 378 (083.9)). Тема дисертації затверджена вченою радою Ужгородського національного університету (протокол № 13 від 23.12.2010 р.) та узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 3 від 29.03.2011 р.).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх інженерів у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів як компонент їхньої професійної підготовки.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів.

Відповідно до мети дослідження визначено **завдання**:

1. На основі аналізу наукової літератури з'ясувати суть, зміст та структуру культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів.

2. Розробити та обґрунтувати модель формування КПС майбутніх інженерів.

3. Уточнити критерії й показники визначення рівнів сформованості КПС майбутніх інженерів.

4. Визначити та експериментально перевірити педагогічні умови формування КПС майбутніх інженерів.

Для реалізації завдань використовувалися такі **методи**: *теоретичні* – аналіз філософських та психолого-педагогічних джерел з проблеми дослідження для систематизації та узагальнення наявних даних, визначення сутності основних понять, виявлення сучасного стану досліджуваної проблеми та можливостей її вирішення; педагогічне моделювання і проектування, можливості якого були спрямовані на розробку моделі формування КПС майбутніх інженерів; *емпіричні* – спостереження, анкетування, бесіда, тестування для виявлення стану сформованості КПС майбутніх інженерів; *педагогічний експеримент* (констатувальний, формувальний) для перевірки функціональності розробленої моделі та дієвості педагогічних умов; *статистичні* – для кількісного і якісного аналізу отриманих результатів та їх обробки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*:

- розроблено та обґрунтовано модель формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів, складниками якої є: мета; методологічні підходи; принципи; зміст; форми, методи і засоби навчання; етапи; критерії та показники рівнів сформованості культури іншомовного професійного спілкування; способи контролю і корекції; результат, який характеризує досягнуті зміни відповідно до поставленої мети;

- визначено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування культури іншомовного професійного спілкування, за яких реалізація розробленої моделі відбувається ефективно (здійснення організаційно-управлінського супроводу формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів, інтеграція комунікативно-контекстного та компетентнісного підходів у навчання, соціокультурна та професійно-етична спрямованість навчання майбутніх інженерів);

- уточнено критерії (мотиваційно-ціннісна, лінгвістична, соціокультурна, професійна іншомовна, культурно-етична компетентності) та показники визначення рівнів сформованості культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів.

Подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо вдосконалення змісту, форм, методів і засобів формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів.

Практичне значення одержаних результатів: за результатами дослідження розроблено і впроваджено в навчальний процес навчально-методичні комплекси до курсів «Іноземна (німецька) мова (за професійним спрямуванням)» та «Ділова іноземна (німецька) мова» для студентів 1-2 та 5 курсів, навчально-методичні посібники «Німецька мова для інженерів», «Deutsche Geschichte in Biografien», «Rund um Deutschland», «Geschichte Deutschlands», комплекс завдань, вправ та ситуацій, спрямованих на формування КПС майбутніх інженерів.

Окремі результати дисертаційного дослідження можуть бути використані для розробки науково-методичного забезпечення дисциплін з іноземної мови.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес підготовки студентів – майбутніх інженерів ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (довідка №01-10/2030 від 17.09.13 р.), Національного університету харчових технологій (довідка №01-537 від 18.09.2013 р.), Ужгородського торгівельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету (довідка №861 від 23.09.2013 р.).

Особистий внесок здобувача. Подані в дисертаційній роботі наукові результати, що є внеском автора у вирішенні досліджуваної проблеми, отримані самостійно. Особистим внеском автора у навчально-методичному посібнику «Німецька мова для інженерів» [15] є розділи «Машинобудування», «Міське будівництво та господарство», «Електронні системи»; у навчально-методичному посібнику «Deutsche Geschichte in Biografien» [17] – сторінки 46-82; у навчально-методичному посібнику «Rund um Deutschland» [25] – розділ II і III; у навчально-методичному посібнику «Geschichte Deutschlands» [24] – розділи III, IV, V та VI. У спільній статті [1] дисертантом розкрито сутність соціально-психологічної компетентності особистості, визначено чинники, що впливають на формування змістових характеристик означеної компетентності.

Апробація результатів дослідження здійснювалася під час виступів з доповідями на: *міжнародних* наукових конференціях – «Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної» (м. Полтава, 2002), «Німецька мова в діалозі культур» (м. Ужгород, 2004), «Пріоритетні напрями підготовки вчителя іноземної мови у контексті вимог Болонського процесу» (м. Ніжин, 2007), «Теоретико-методологічні засади підготовки педагогічних кадрів у поліетнічному регіоні» (м. Ужгород, 2008), «Професійно-особистісний розвиток і становлення фахівців в сучасних умовах розбудови вищої школи: методологія, теорія і практика» (м. Ужгород, 2010); *всукраїнських* – «Формування національних та загальнолюдських цінностей спеціаліста у контексті його професійної підготовки у ВНЗ» (м. Ужгород, 2004), «Культура педагога в контексті освітніх парадигм» (м. Ужгород, 2013); щорічних *звітних* наукових конференціях та наукових семінарах викладачів кафедри іноземних мов, кафедри педагогіки ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Публікації. Результати дослідження відображено у 25 друкованих працях, у т.ч.: 4 навчально-методичних посібниках (у співавторстві), 11 одноосібних статтях (із них 9 – у наукових фахових виданнях України, 1 – у закордонному науковому періодичному виданні, 1 – в інших наукових виданнях), 1 статті в науковому фаховому виданні України у співавторстві, 5 навчально-методичних розробках, 4 публікаціях (1 з них – у співавторстві) у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (230 найменувань, із них 23 – іноземною мовою), 4 додатків на 35 сторінках. Загальний обсяг дисертаційної роботи – 234 сторінки, із них 173 сторінки основного тексту, що містить 9 таблиць і 11 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано вибір теми, її актуальність, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання, методи дослідження; сформульовано наукову новизну, практичне значення здобутих результатів; наведено дані про їхню апробацію і впровадження; охарактеризовано структуру дисертації.

У першому розділі – «Теоретичні засади проблеми формування культури іншомовного професійного спілкування» – науково обґрунтовано необхідність формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів як потреби соціально-економічного розвитку суспільства і важливого компонента професійної підготовки фахівців, розглянуто суть, зміст і структуру цього поняття, спроектовано модель та визначено педагогічні умови формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів.

На основі узагальнення результатів наукових досліджень В. Александрова, К. Бейлі, Р. Джордана, А. Мартіна та ін. встановлено, що необхідність формування КІПС майбутніх інженерів зумовлена особливостями сучасного ринку праці та продиктованою ним потребою професійної мобільності фахівців. Тому випускники інженерного факультету – це фахівці, які не тільки володіють знаннями та вміннями реалізації інженерних функцій під час розробки, впровадження та експлуатації виробничих об'єктів, але й здатні до міжкультурного професійного спілкування в іншомовному середовищі. Сформованість високого рівня культури іншомовного професійного спілкування у майбутніх інженерів забезпечує ефективність партнерського співробітництва, продуктивність взаємовідносин із зарубіжними колегами в процесі професійної діяльності.

Онтогенетичний аналіз проблеми формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів засвідчив, що особливість підготовки фахівців інженерних спеціальностей на сучасному етапі полягає в тому, що, безумовно, домінує формування професійних компетентностей у галузі фундаментальних наук, інженерного аналізу, інженерного

проектування, інженерної практики, а вже потім – формування універсальних і особистісних компетентностей. До основних проблем, які супроводжують процес формування КПС майбутніх інженерів, на думку О. Артем'євої, Л. Гайсіної, І. Галимзянової, Н. Крилова, належать: обмежена кількість годин для вивчення іноземної мови, недостатня розробленість науково-методичного забезпечення професійно-спрямованого навчання, слабо виражена мотивація студентів до вивчення іноземних мов, нераціональна організація процесу аудиторного навчання та самостійної роботи, відсутність іншомовного середовища професійно-спрямованого навчання, слабе використання активних форм і методів навчання та технічних і допоміжних засобів, орієнтованих на підвищення рівня культури іншомовного професійного спілкування майбутніх фахівців.

Як засвідчують дані проведеного нами дослідження, 86,2% студентів інженерних спеціальностей відзначають необхідність формування культури іншомовного професійного спілкування (однак при цьому лише 64,1% опитаних відвідували б заняття з іноземної мови, якби вони не були обов'язковими). 52,5% студентів вважають культуру іншомовного професійного спілкування складовою загальної культури особистості, яка забезпечує успішність професійної діяльності та високий соціальний статус у суспільстві; 64,8% осіб вбачають у цьому феномені можливість ділового і міжособистісного спілкування, здійснення міжнародних професійних контактів.

Водночас тільки 4,3% опитаних інженерів-практиків засвідчують володіння ними базовими складовими компонентами культури іншомовного професійного спілкування, а 38,5% опитаних викладачів іноземної мови констатують, що формування культури іншомовного професійного спілкування студентів не виділяється ними в окремий об'єкт педагогічного впливу, тобто цей процес набуває стихійного характеру. Таким чином, узагальнення наукових розробок та емпіричних досліджень, а також власного досвіду роботи засвідчує розуміння майбутніми інженерами важливості володіння культурою іншомовного професійного спілкування та необхідність удосконалення процесу її формування в умовах ВНЗ.

На основі аналізу результатів наукових доробок Т. Бутенко, Т. Гриценко, В. Лівенцевої, Г. Чайки та ін. виокремлено такі основні підходи до розуміння культури іншомовного професійного спілкування інженерів: *особистісний* – виражає ступінь оволодіння майбутніми фахівцями сукупністю принципів і реальних механізмів, які забезпечують їхню позитивну взаємодію в іншомовному професійному середовищі; *культурно-етичний* – ґрунтується на дотриманні загальних правил поведінки людини (у побуті, спілкуванні з іншими людьми), в яких знаходять зовнішнє вираження моральні й етичні норми поведінки; *професійний* – визначає здатність до ефективного спілкування в контексті професійної діяльності.

Згідно з авторським розумінням, поняття «культура іншомовного професійного спілкування інженера» трактується як інтегральна якість фахівця, що характеризує ступінь його володіння

особливостями мовленнєвої та немовленнєвої поведінки носіїв мови в певних, професійно адекватних ситуаціях спілкування. Це – знання термінології, систем вимірювання величин, стандартів, специфікацій, розуміння проектно-технічної документації, патентів, а також уміння висловлювати власні думки в процесі бесіди чи дискусії технічного характеру з урахуванням специфіки інженерної діяльності та національно-культурних особливостей закордонних партнерів.

Зміст культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів містить такі взаємопов'язані складники: культуру мови і мовлення (володіння засобами мови на рівні адекватного сприйняття і вимовляння; безпомилкове вживання мовних одиниць та конструкцій; правильне вживання слів та знаків); культуру професійного спілкування (володіння засобами спілкування з умінням підтримувати діалог, розуміти співрозмовника, обирати адекватну стратегію мовленнєвої поведінки; здатність внести у діалогову взаємодію нові відтінки, дотримуючись мовного етикету, правил і норм спілкування, прийнятних в іншомовному професійному середовищі); культуру мислення (інтегральна якість, яка є результатом психічного розвитку особистості, що відображається на усвідомлених діях щодо вирішення тієї чи іншої проблемної ситуації); внутрішню культуру особистості (результат духовного розвитку особистості, її моральності; володіння нормами і правилами поведінки, соціальної перцепції; тактовність у спілкуванні тощо).

Структура культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів включає п'ять компонентів – мотиваційно-ціннісну, лінгвістичну, соціокультурну, професійну іншомовну та культурно-етичну компетентності. Ці компоненти визначають ті якості майбутніх фахівців, які необхідні для успішного здійснення професійної діяльності в міжкультурному середовищі.

Узагальнення результатів емпіричного зрізу й теоретичних досліджень Ю. Бабанського, Н. Остапенко, В. Штоффа та ін. дало підставу змодельовати процес і обґрунтувати педагогічні умови формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів (рис. 1).

Складниками моделі є: мета (сформувані культуру іншомовного професійного спілкування у майбутніх інженерів); методологічні підходи (компетентнісний, лінгводидактичний, соціокультурний, комунікативно-контекстний, психологічний, професійно-особистісний); принципи (персоналізації, особистісно-розвивальної спрямованості навчання, активної ролі студентів, модульності, діалогізації навчання, професіоналізації спілкування, інтегративності знань, проблемності, діяльнісного характеру навчання); зміст (представлений системою завдань, спрямованих на формування КПС майбутніх інженерів, а саме: знань мови і мовлення, особливостей іншомовного професійного спілкування, фахової термінології, розуміння професійної іншомовної літератури, умінь і навичок ведення предметної розмови іноземною мовою); форми (практичні заняття, індивідуальна, групова, самостійна робота) і методи (традиційні та інноваційні з акцентом на діалогізації, моделюванні професійно-орієнтованих ситуацій: кейс-метод, ділова та рольова ігри, круглий стіл, дебати, вікторина, переговори,

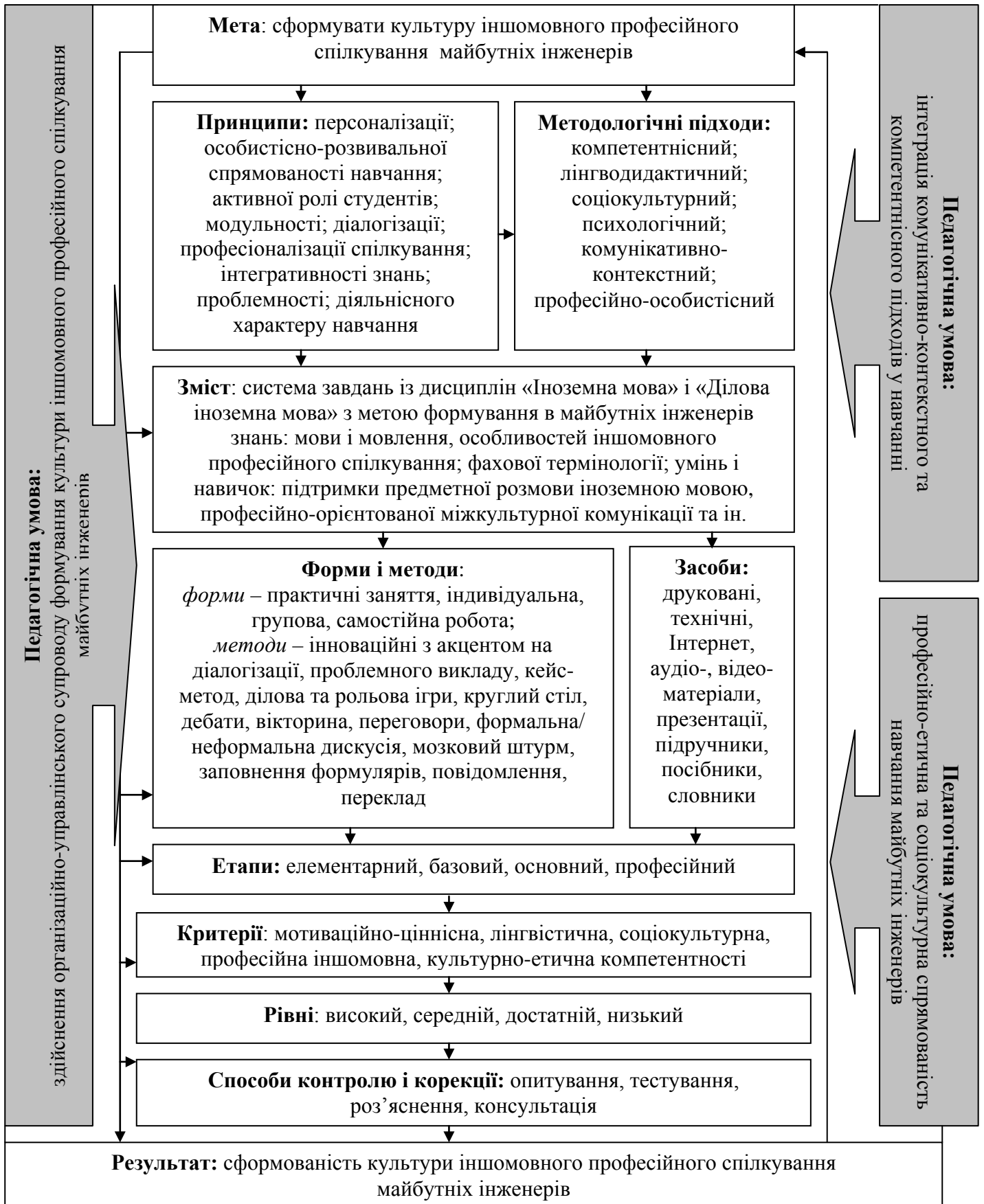

Рис. 1. Модель формування КПС майбутніх інженерів

діалогічний метод, формальна/неформальна дискусія, мозковий штурм, заповнення формулярів, повідомлення, переклад); засоби (друковані джерела, технічні засоби, Інтернет, аудіо- та відеоматеріали, електронна пошта, презентації, підручники, посібники, словники); етапи – елементарний, базовий, основний, професійний; критерії (мотиваційно-ціннісна, лінгвістична, соціокультурна, професійна іншомовна, культурно-етична компетентності), показники рівнів сформованості культури іншомовного професійного спілкування і рівні (високий, середній, достатній, низький), способи контролю та корекції (опитування, тестування, роз'яснення, консультація); результат, який характеризує досягнуті зміни відповідно до поставленої мети.

Формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів реалізується за таких педагогічних умов: здійснення організаційно-управлінського супроводу формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів; інтеграції комунікативно-контекстного та компетентнісного підходів у навчання; професійно-етичної та соціокультурної спрямованості навчання майбутніх інженерів.

У другому розділі – «Реалізація та експериментальна перевірка педагогічних умов формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів» – досліджено шляхи впровадження педагогічних умов формування КІПС у процес підготовки майбутніх фахівців, експериментально перевірено їх ефективність, узагальнено результати формувального експерименту.

Обґрунтовані педагогічні умови покладено в основу експериментальної роботи формування КІПС майбутніх інженерів. Дослідна перевірка їхньої ефективності тривала п'ять років в Ужгородському національному університеті. Для проведення експерименту були виокремлені контрольна та експериментальна групи – 47 студентів контрольної групи (спеціальності «Будівництво», «Електронні пристрої та системи») і 55 студентів експериментальної групи (спеціальності «Інженерна механіка», «Приладобудування» інженерно-технічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»).

На констатувальному етапі визначалися критерії, показники і рівні сформованості КІПС майбутніх інженерів, основними з яких є: мотиваційно-ціннісна компетентність (усвідомлення потреби у вивченні іноземної мови, поглиблення інтересів до професії в процесі вивчення іноземної мови, усвідомлення потреби у володінні КІПС для успішного працевлаштування, в тому числі за кордоном; наявність пізнавальних та соціально значущих мотивів, установок, ціннісних орієнтацій в оволодінні КІПС); лінгвістична компетентність (правильне усне і письмове мовлення, стилістично грамотне оформлення ділових паперів, презентацій, розуміння текстів і відтворення головної думки, відмінювання слів); соціокультурна компетентність (володіння знаннями про культуру, звичаї, традиції, видатні постаті, культурні відмінності країни, мова якої вивчається; навичками мови та мовлення для розкриття соціокультурної інформації та іншомовного

письмового й усного спілкування з використанням соціокультурної інформації); професійна іншомовна компетентність (володіння знаннями з фахової термінології, професійної лексики та вміння використовувати її в ситуаціях, наближених до професійних; комунікативними тактиками іншомовного професійного спілкування та використання їх у вирішенні професійно-орієнтованих завдань); культурно-етична компетентність (володіння знаннями про етику КІПС та навичками її дотримання в усній і письмовій формах ділового мовлення; володіння навичками організації іншомовної комунікативної взаємодії в модельованих ситуаціях іншомовного професійного спілкування).

Розроблені критерії та показники дали можливість визначити рівні сформованості КІПС майбутніх інженерів: високий, середній, достатній, низький.

Результати констатувального зрізу засвідчили, що більшість студентів перших курсів як контрольної, так і експериментальної груп демонструють низький рівень сформованості КІПС (11,4% студентів володіють високим рівнем сформованості КІПС, 24,3% – середнім, 31,6% – достатнім і решта 32,5% – низьким).

З експериментальною групою студентів протягом 1-го і 2-го, а також 5-го курсів навчання проводилася цілеспрямована робота з формування культури іншомовного професійного спілкування, яка передбачала чотири етапи: елементарний, базовий, основний, професійний.

Перший, елементарний етап (1 курс, 1 семестр, дисципліна «Іноземна (німецька) мова (за професійним спрямуванням)»), – етап формування елементарних знань з іноземної мови, що передбачав поглиблення фонетичних, граматичних та комунікативних знань через повторення шкільного матеріалу й вивчення (за програмою навчальної дисципліни 1-го курсу) правил фонетики та граматики, формування досвіду усного мовлення, розуміння і перекладу іншомовної технічної та суспільно-політичної літератури; збагачення мовлення новою фахово-орієнтованою технічною лексикою.

Другий, базовий етап (1 курс, 2 семестр, дисципліна «Іноземна (німецька) мова (за професійним спрямуванням)»), був спрямований на оволодіння знаннями етики іншомовного професійного спілкування: форм знайомства, зразків ділових переговорів; країнознавства – коротких історичних відомостей про зарубіжні країни, що формують уявлення про суспільно-політичний устрій, відомих людей (у т.ч. інженерів), державні свята і символи, національні традиції тощо.

Третій, основний етап (2 курс, дисципліна «Іноземна (німецька) мова (за професійним спрямуванням)»), передбачав формування КІПС на рівнях комунікації як обміну інформацією; інтеракції як обміну діями; перцепції як сприйняття людини людиною. Цей етап характеризується формуванням навичок діалогової взаємодії.

Четвертий, професійний етап (5 курс, дисципліна «Ділова іноземна (німецька) мова»), забезпечив засвоєння професійно-орієнтованих знань, що дало можливість студентам – майбутнім інженерам у процесі вивчення іноземної мови набути досвіду комунікації в іншомовному середовищі.

Зауважимо, що обґрунтовані педагогічні умови були реалізовані на кожному із зазначених етапів.

Так, педагогічна умова – здійснення *організаційно-управлінського супроводу процесу формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів* – передбачала організацію процесу формування КПС за допомогою поєднання педагогічного керівництва (створення комфортного освітнього іншомовного середовища, спрямованого на особистісний творчий розвиток усіх учасників навчально-виховного процесу) з ініціативністю, активністю студентів, спрямованою на самотворення себе у просторі культури іншомовного професійного спілкування. Це зумовило розробку відповідного науково-методичного забезпечення, а також удосконалення системи управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів та організацію їхньої самостійної роботи.

Розробка науково-методичного забезпечення передбачала створення навчальних програм («Іноземна (німецька) мова (за професійним спрямуванням)», «Ділова іноземна (німецька) мова»), посібників, методичних рекомендацій, навчально-методичних комплексів дисциплін тощо. Нами розроблені навчально-методичний посібник для студентів – майбутніх інженерів, навчально-методичні комплекси з курсу «Іноземна (німецька) мова (за професійним спрямуванням)» та «Ділова іноземна (німецька) мова, які відзначаються професійною спрямованістю.

Систему управління навчально-пізнавальною діяльністю побудовано за адаптивною схемою навчання (А. Границька, В. Дяченко, Н. Лейтес, А. Ревін), суть якої полягає в поступовому переході від управління окремими видами робіт до неперервного управління цілісною самостійно-пізнавальною діяльністю студентів.

У роботі запропонована схема управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів у процесі формування КПС, яка містить п'ять блоків: інформаційно-змістовий (визначення системи знань, які повинні засвоїти студенти, практичних умінь і навичок, які потрібно виробити і якими необхідно оволодіти в процесі формування КПС); мотиваційний (матеріал для навчальної роботи добирається з урахуванням рівнів розвитку пізнавальних інтересів студентів, їхніх потреб, прагнень, професійно-орієнтованих запитів. Стимулювання успіху передбачає розробку завдань різнорівневої складності, проблемності); діяльнісний (урахування під час розробки навчальних завдань можливості виконання таких дій, операцій, реалізація яких забезпечуватиме формування мовленнєвої, лінгвістичної, соціокультурної, професійно-особистісної компетенцій); корекційний (консультації, роз'яснення, надання студентам можливості проаналізувати помилки, неточності,

яких вони припустилися в процесі роботи над завданнями); результативний (реалізація можливості проведення якісної та кількісної оцінки виконання навчальних завдань, що зумовило розробку критеріально-рівневої системи оцінювання результатів діяльності майбутніх фахівців).

Ефективність управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів забезпечувалася також організацією їхньої самостійної роботи, що передбачало розробку завдань, які відповідають певним вимогам: мають бути різноманітними за тематикою – охоплювати найрізноманітніші соціально-культурні аспекти та професійно-орієнтовані проблеми; забезпечувати реалізацію індивідуального підходу через урахування пізнавальних інтересів студентів (наприклад, можливість працювати із різноплановими текстами: хтось віддає перевагу публіцистиці, інші науково-популярній тематиці, художній літературі); забезпечувати диференційований підхід за складністю завдань, що ґрунтується на врахуванні рівнів попередньої підготовленості студентів до іншомовного спілкування; забезпечувати реалізацію особистісно-орієнтованого підходу, що ґрунтується на врахуванні індивідуальних відмінностей у можливостях оволодіння іноземною мовою та індивідуального темпу просування в навчальному матеріалі тощо.

Педагогічна умова – *інтеграція комунікативно-контекстного та компетентнісного підходів* – реалізувалася у змістовому наповненні навчального матеріалу – практичних завдань, проектів, кейсів тощо – засобами моделювання професійно-орієнтованих ситуацій іншомовного професійного спілкування. Наприклад, для майбутніх фахівців у сфері будівництва практичні завдання передбачали підготовку проекту протипаводкової дамби за зразком, підготовленим німецькими колегами; інженерам, які працюють у сфері електронних систем і мереж, потрібно було описати схему роботи сигналізації, яка представлена німецькою мовою; майбутнім фахівцям з інженерної механіки було запропоновано визначити переваги лазерної обробки деталей над фрезерною, що обговорюється на сторінках німецькомовної преси; інженерам у сфері комп'ютерної інженерії необхідно було з'ясувати суть програмного забезпечення певного технологічного процесу іноземною мовою та ін.

Важливим елементом реалізації цієї педагогічної умови став добір адекватних щодо цілей форм і методів навчання, які в контексті нашого дослідження розрізняються відповідно до етапів формування КІПС майбутніх інженерів. Так, пріоритетними методами навчання на першому етапі були: виконання вправ; робота зі словниками; словесні методи (бесіда, розповідь, пояснення, інструктаж). На другому етапі студенти оволодівали знаннями з етики іншомовного професійного спілкування. Провідними методами навчання на цьому етапі були: евристичні (метод прогнозування, метод помилок); креативні (метод придумування, гіперболізації); організаційні (методи взаємонавчання та рецензій); інтерактивні методи навчання (ділова гра, кейс-метод). Третій етап передбачав засвоєння знань про іншомовну комунікативну культуру. Він характеризувався формуванням навичок діалогової взаємодії, яка представлена вивченням

діалогових конструкцій для типових ситуацій, що виникають у разі потреби організації життєдіяльності, в тому числі професійної; обговоренням спільно прочитаного на політичну, суспільну, культурологічну і професійну тематику; засвоєння діалогових схем у випадку розгортання й підтримки діалогу (співбесіда для програми стажування, курсової перепідготовки); моделюванням ситуацій вирішення проблем фахово-предметного змісту. Четвертий етап забезпечував поглиблену підготовку майбутніх інженерів до професійної діяльності в іншомовному середовищі. Провідними методами навчання на цьому етапі були: метод проектів; круглий стіл, що імітував виробничі наради з вирішення проблемних ситуацій; представлення анотованого звіту, рецензії тощо.

Професійно-етична та соціокультурна спрямованість формування КППС майбутніх інженерів. Реалізація цієї умови забезпечувалася формуванням знань студентів про професійно-етичний кодекс фахівця, ділової людини, соціокультурних знань, формування культурно-етичної поведінки в процесі іншомовного професійного спілкування. Це зумовило розробку відповідних завдань і передбачало: включення у зміст вивчення дисциплін іноземної мови відомостей з історії техніки, промисловості, виробництва як у контексті суспільного розвитку країни (у нашому випадку йдеться про Німеччину), так і в персоналіях (постаті видатних науковців, винахідників, промисловців, якими пишаються німці); опрацювання інформації професійно-орієнтованого змісту: де і як навчаються інженерного фаху німецькі колеги (освітні заклади), у чому полягає специфіка того чи іншого виду діяльності, професійні посадові обов'язки, можливості кар'єрного зростання, дозвілля та звичаї, пов'язані з професійною діяльністю, професійні свята тощо; робота над текстами, що формують уявлення про специфіку ділового професійно-орієнтованого спілкування, етику переговорних процесів, роботу над спільними (німецько-українськими) проектами в галузі інженерно-технічного конструювання тощо.

Формування культурно-етичної поведінки в іншомовному професійному спілкуванні майбутніх інженерів здійснювалося відповідно до системи комунікативних функцій, необхідних інженеру для засвоєння змісту мовленнєвої поведінки: встановлення контакту, пошуку й отримання інформації, обміну інформацією, висловлення ставлення, встановлення взаєморозуміння у спілкуванні, з'ясування, уточнення й узгодження позицій, засвоєння алгоритму вирішення проблем, які моделювалися з ситуацій навчальної діяльності, спрямованої на фахову підготовку студентів, а також проблем, що моделювалися з професійної діяльності інженерів.

Набування досвіду культури іншомовного професійного спілкування здійснювалося за допомогою застосування різноманітних методів та форм роботи, зокрема в процесі організації групової дискусії, проблемного методу тощо.

Про ефективність упроваджених педагогічних умов свідчать узагальнені результати експериментальної роботи, які демонструють суттєве зростання показників рівня сформованості

КПС майбутніх інженерів. Так, в експериментальній групі збільшилася кількість студентів із високим рівнем КПС – з 12,7% до 23,6%, середнім рівнем – з 27,3% до 47,3%, зменшилася чисельність студентів, яким притаманний достатній рівень – з 29,1% до 12,7% і низький рівень – з 30,9% до 16,4%. Водночас у контрольній групі спостерігається незначне підвищення рівня сформованості КПС. Усього на 4,3% збільшилася кількість студентів, які демонструють високий рівень сформованості КПС, на 8,5% – середній рівень, збільшилася частка майбутніх інженерів, які мають достатній рівень – на 2,1%, і зменшилася чисельність студентів з низьким рівнем – з 34% до 19,1% (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості КПС майбутніх інженерів

Рівні	Групи	Констатувальний експеримент		Формувальний експеримент		Динаміка %
		студенти	%	студенти	%	
Високий	Контрольна	5	10,6	7	14,9	4,3
	Експерим.	7	12,7	13	23,6	10,9
Середній	Контрольна	10	21,3	14	29,8	8,5
	Експерим.	15	27,3	26	47,3	20
Достатній	Контрольна	16	34	17	36,2	2,2
	Експерим.	16	29,1	7	12,7	-16,4
Низький	Контрольна	16	34	9	19,1	-14,9
	Експерим.	17	30,9	9	16,4	-14,5
Всього	Контрольна	47	100	47	100	
	Експерим.	55	100	55	100	

Для перевірки достовірності результатів експерименту проведено статистичну обробку результатів дослідження за допомогою критерію χ^2 та коефіцієнта Стьюдента. Застосування зазначених критеріїв з імовірністю 95% засвідчило, що до початку експерименту студенти контрольної та експериментальної груп суттєво не відрізнялися за рівнем сформованості КПС, а в результаті формуального експерименту рівень КПС майбутніх інженерів в експериментальній групі виявився вищим, ніж у контрольній.

Отримані результати підтверджують ефективність розробленої моделі й визначених педагогічних умов формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів.

Узагальнення результатів теоретичних розвідок та експериментальної роботи дають змогу зробити такі **висновки**:

1. Одним із завдань професійної підготовки майбутніх інженерів є формування у них культури іншомовного професійного спілкування – інтегральної якості особистості, яка характеризує ступінь її володіння особливостями мовленнєвої та немовленнєвої поведінки носіїв мови в певних, професійно адекватних ситуаціях спілкування. Виходячи з трактування культури

іншомовного професійного спілкування інженера, визначено її зміст (культура мови і мовлення (правильність, чіткість висловлювань, адекватність мовленнєвої стратегії); культура професійного спілкування (етика, тактовність у спілкуванні, взаємодії, стосунках із колегами); культура мислення (усвідомлення дій під час вирішення тієї чи іншої проблемної ситуації) та внутрішня культура особистості (цінності, установки, інтереси, потреби)) та структуру, яка охоплює п'ять компонентів – мотиваційно-ціннісну, лінгвістичну, соціокультурну, професійну іншомовну та культурно-етичну компетентності.

2. У процесі дослідження розроблена модель формування КППС майбутніх інженерів, складниками якої є: мета, що передбачає формування культури іншомовного професійного спілкування фахівців, методологічні підходи, принципи, зміст, форми і методи, засоби навчання, критерії, показники рівнів сформованості КППС та рівні, способи контролю і корекції, результат, який характеризує досягнуті зміни відповідно до поставленої мети. Визначено та проаналізовано основні етапи формування КППС майбутніх інженерів – елементарний, базовий, основний, професійний.

3. Для оцінки результатів діяльності з формування КППС інженера розроблено діагностичний інструментарій для визначення рівнів сформованості КППС майбутнього фахівця, які встановлюються за такими критеріями: мотиваційно-ціннісна, лінгвістична, соціокультурна, професійна іншомовна і культурно-етична компетентності. Відповідно виокремлено рівні сформованості КППС: високий, середній, достатній, низький.

4. У процесі дослідження встановлено, що успішна реалізація розробленої моделі формування КППС майбутніх інженерів передбачає дотримання таких педагогічних умов: здійснення організаційно-управлінського супроводу процесу формування КППС – реалізується через розробку науково-методичного забезпечення, управлінням навчально-пізнавальною діяльністю та організацією самостійної роботи студентів; інтеграція комунікативно-контекстного та компетентнісного підходів у навчання – має методологічний характер і визначає інтеграційні принципи формування КППС, адекватні форми, методи і засоби навчання; професійно-етична і соціокультурна спрямованість – забезпечує змістове наповнення формуванню КППС майбутніх інженерів; її реалізація здійснюється через наповнення змісту навчання матеріалом соціокультурного та професійно-етичного змісту.

5. Результати дослідно-експериментальної роботи засвідчили позитивну динаміку показників формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів. Якщо на початку дослідної роботи високий рівень сформованості КППС демонстрували 12,7% студентів експериментальної групи, то на кінець формувального експерименту цей показник збільшився майже вдвічі – 23,6%. Щодо низького рівня, то частка майбутніх інженерів експериментальної групи за час експериментальної роботи зменшилася на 14,5%.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальшого вивчення потребують питання вдосконалення змісту та завдань самостійної роботи у формуванні КІПС майбутніх інженерів.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Кіш Н.В. Соціально-психологічна компетентність особистості: її роль у становленні фахівця / Н.В.Кіш, М.В.Опачко // Науковий вісник УжНУ. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Випуск 10. – 2006. – С.88-91.
2. Кіш Н.В. Проблеми розробки професійно орієнтованих технологій навчання німецької мови студентів інженерних спеціальностей / Н.В.Кіш // Науковий вісник УжНУ. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Випуск 11. – 2007. – С.56-58.
3. Кіш Н.В. Модель управління якістю іншомовної підготовки студентів – майбутніх інженерів / Н.В.Кіш // Науковий вісник УжНУ. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Випуск 14. – 2008. – С.78-81.
4. Кіш Н.В. Самостійна робота як складова рейтингу успішності навчальних досягнень студентів у процесі вивчення німецької мови / Н.В.Кіш // Наукові записки Ніжинського державного університету ім.М.Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки. – Випуск 6. – 2009. – С.82-85.
5. Кіш Н.В. Педагогічні умови формування готовності студентів до оволодіння вміннями іншомовного професійного спілкування / Н.В.Кіш // Науковий вісник УжНУ. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Випуск 19. – 2010. – С.170-174.
6. Кіш Н.В. Проблема формування культури іншомовного професійного спілкування студентів – майбутніх інженерів / Н.В.Кіш // Науковий вісник УжНУ. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Випуск 21. – 2011. – С.73-75.
7. Кіш Н.В. Соціокультурний аспект проблеми формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів / Н.В.Кіш // Науковий вісник УжНУ. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Випуск 23. – 2011. – С.48-50.
8. Кіш Н.В. Поняття про технологію системного опанування складовими культури професійного іншомовного спілкування / Н.В.Кіш // Науковий вісник УжНУ. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Випуск 25. – 2012. – С.88-91.
9. Кіш Н.В. Психолого-педагогічні особливості формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів / Н.В.Кіш // Вісник Луганського національного університету ім.Тараса Шевченка (педагогічні науки). – Частина I, №5 (240). – 2012. – С.76-85.

10. Киш Н.В. Дидактические условия формирования культуры иноязычного профессионального общения будущих инженеров / Н.В.Киш // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук: журнал научных публикаций. – №01(48). – 2013. – С.288-292.

Опубліковані праці апробаційного характеру

11. Лукач Н.В. Шляхи підвищення ефективності навчання іноземної мови як засобу фахової комунікації / Н.В.Лукач, В.П.Мотрук // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної»: (Полтава, 14-15 травня 2002 р.). – Полтава, 2002. – С.171-173.

12. Киш Н.В. Die Rolle der didaktischen und methodischen Prinzipien beim Erlernen einer Fremdsprachen im Deutschunterricht / Н.В.Киш // Матеріали Міжнародної наукової конференції «Німецька мова в діалозі культур» (Ужгород, 23 вересня 2004 р.). – Ужгород: Гражда, 2005. – С.515-519.

13. Киш Н.В. Психолого-педагогічні особливості формування мовленнєвої компетентності вчителя німецької мови / Н.В.Киш // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні напрями підготовки вчителя іноземної мови у контексті вимог Болонського процесу» (Ніжин, 25-26 вересня 2007 р.). – Ніжин: В-во НДУ ім.М.Гоголя, 2007. – С.64-67.

14. Киш Н.В. Методи формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів / Н.В.Киш // Всеукраїнська науково-практична конференція «Культура педагога в контексті освітніх парадигм» (Ужгород, 28 лютого – 1 березня 2013 р.). – Ужгород: Говерла, 2013.– С.51-55.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати

15. Киш Н.В. Німецька мова для інженерів: Навчальний посібник / І.Й.Біров, О.Л.Канюк, Н.В.Киш. – Ужгород: ПП Данило, 2007. – 171 с.

16. Киш Н.В. Рольова гра як ефективний метод навчання іншомовного спілкування студентів інженерних спеціальностей / Н.В.Киш // Сучасні дослідження з іноземної філології. Збірник наукових праць. Випуск 6. – Ужгород: ТзОВ «Папірус-Ф», 2008. – С.650-659.

17. Киш Н.В. Deutsche Geschichte in Biografien: Навчальний посібник / О.Л.Канюк, Н.В.Киш. – Ужгород: Поліграф центр «ЛІРА», 2009. – 83 с.

18. Киш Н.В. Формування професійних інтересів студентів-математиків у процесі вивчення німецької мови / Н.В.Киш // Науковий вісник УжНУ. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород: УжНУ. – 2009. – № 16. – С.46-48.

19. Киш Н.В. Ділова іноземна (німецька) мова: Навчально-методичний комплекс для спеціальностей: 7(8).05080201 «Електронні прилади та пристрої», 7(8).06010103 «Міське

будівництво та господарство», 7(8).05050201 «Технології машинобудування», 7(8).05100301 «Технології приладобудування» / Н.В.Кіш. – Ужгород: УжНУ, 2011. – 57 с.

20. Кіш Н.В. Іноземна (німецька) мова (за професійним спрямуванням): Навчально-методичний комплекс для спеціальності 6.051003 «Приладобудування» / Н.В.Кіш. – Ужгород: УжНУ, 2011. – 57 с.

21. Кіш Н.В. Іноземна (німецька) мова (за професійним спрямуванням): Навчально-методичний комплекс для спеціальності 6.050502 «Інженерна механіка» / Н.В.Кіш. – Ужгород: УжНУ, 2011. – 61 с.

22. Кіш Н.В. Іноземна (німецька) мова (за професійним спрямуванням): Навчально-методичний комплекс для спеціальності 6.050802 «Електронні пристрої та системи» / Н.В.Кіш. – Ужгород: УжНУ, 2011. – 57 с.

23. Кіш Н.В. Іноземна (німецька) мова (за професійним спрямуванням): Навчально-методичний комплекс для спеціальності 6.060101 «Будівництво» / Н.В.Кіш. – Ужгород: УжНУ, 2011. – 57 с.

24. Кіш Н.В. Geschichte Deutschlands: Навчальний посібник / О.Л.Канюк, Н.В.Кіш. – Ужгород: ПП «Аутдор-Шарк», 2013. – 126 с.

25. Кіш Н.В. Rund um Deutschland: Навчальний посібник / О.Л.Канюк, Н.В.Кіш. – Ужгород: ПП «Аутдор-Шарк», 2013. – 86 с.

АНОТАЦІЇ

Кіш Н.В. Педагогічні умови формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України. – Тернопіль, 2015.

Дисертація присвячена проблемі ефективного формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів. У роботі розроблено та апробовано модель формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів. Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування культури іншомовного професійного спілкування, за яких реалізація розробленої моделі відбувається ефективно (здійснення організаційно-управлінського супроводу формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів, інтеграція комунікативно-контекстного та компетентнісного підходів у навчання, соціокультурна та професійно-етична спрямованість навчання майбутніх інженерів). Уточнено критерії (мотиваційно-ціннісна, лінгвістична, соціокультурна, професійна іншомовна та культурно-етична компетентності) та

показники для визначення рівнів сформованості культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів.

Ключові слова: культура іншомовного професійного спілкування, майбутні інженери, модель формування культури іншомовного професійного спілкування, педагогічні умови, іншомовна професійна компетентність.

Киш Н.В. Педагогические условия формирования культуры иноязычного профессионального общения будущих инженеров. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины. – Тернополь, 2015.

Диссертация посвящена проблеме эффективного формирования культуры иноязычного профессионального общения будущих инженеров. В работе разработана и апробирована модель формирования культуры иноязычного профессионального общения будущих инженеров. Теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия формирования культуры иноязычного профессионального общения, при которых реализация разработанной модели происходит эффективно (осуществление организационно-управленческого сопровождения формирования культуры иноязычного профессионального общения будущих инженеров, интеграция коммуникативно-контекстного и компетентностного подходов в обучении, социокультурная и профессионально-этическая направленность обучения будущих инженеров). Уточнены критерии (мотивационно-ценностная, лингвистическая, социокультурная, профессиональная иноязычная и культурно-этическая компетентности) и показатели для определения уровней сформированности культуры иноязычного профессионального общения будущих инженеров.

Ключевые слова: культура иноязычного профессионального общения, будущие инженеры, модель формирования культуры иноязычного профессионального общения, педагогические условия, иноязычная профессиональная компетентность.

Kish N.V. Pedagogical conditions of formation of foreign language professional communication culture of future engineers. – Manuscript.

Scientific thesis for the Degree of Candidate of Pedagogical Sciences in the specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Ternopil, 2015.

The thesis is devoted to the problem of effective formation of foreign language professional communication culture (FLPCC) of future engineers.

The model of formation of FLPCC of future engineers has been developed and tested in the thesis consisting of the following components: the goal involving the formation of a culture of foreign language professional communication of specialists, methodological approaches, principles, content, forms and methods, learning tools, criteria, indicators of level of development and levels of formed FLPCC, methods of control and correction, the result characterizing the changes reached in accordance with the intended purpose. The main stages of formation of FLPCC of future engineers have been identified and analyzed, these are: elementary, basic, main and professional. The pedagogical conditions under which the implementation of the developed model is effective have been defined, theoretically grounded, experimentally tested and implemented.

1. The first pedagogical condition – the implementation of organizational and administrative support of the process of formation of FLPCC of future engineers – provides procedural character of formation of FLPCC. This has conditioned the development of teaching-methodological provision, as well as the improvement of the management system of the learning-cognitive activity of students and the organization of their self-study work. In this regard the following materials have been developed: teaching-methodical text-book on foreign (German) language for the students – engineers-to-be and teaching-methodical complexes on the courses of «Foreign (German) Language (for professional use)» and «Business Foreign (German) Language» including the programme of academic disciplines, methodological developments to practical classes, exercises for self-study work, training exercises, testing materials, comprehensive control works and others. These materials are characterised by professional orientation and take into account both modern practical needs to study foreign languages in conditions of expanding of business contacts with foreign partners and recommendations of Council of Europe Language Education Policy.

In order to control the assimilation of knowledge by students we have proposed an adaptive management scheme of educational-cognitive activity of future specialists in the process of formation of FLPCC, the essence of which is in the gradual transition from the management of individual types of students work to the continuing management of the entire self-cognitive activity.

The organization of self-study work of students has included the selection (development) of educational material covering a wide variety of social-cultural aspects and professionally-directed issues, thus ensuring the implementation of an individual approach by considering the cognitive interests of students and their level of preparedness for the foreign language professional communication.

2. The second pedagogical condition – the integration of communicative context and competency based approaches – has the methodological character; its implementation involves substantive content of teaching materials – practical tasks, projects, case studies, etc., by modelling professionally-oriented

situations of foreign language professional communication, as well as the use of appropriate forms, methods and means of teaching. To develop skills of culture of language and speech (reading, writing, speaking, listening) mainly traditional forms and methods of teaching (information-reproductive, explanatory and illustrative, etc.) have been used contributing to the conscious perception and communication technology acquisition. To form in students the skills for the culture of professional communication in a foreign language environment the active learning methods have been used – brainstorming, solution to specific situations, role plays, business plays, problem discussion, project method, case method, etc.

3. The third pedagogical condition – professional-ethical and social-cultural orientation in the formation of FLPCC of future engineers. Its implementation is ensured by filling the learning content with material of social-cultural and professional-ethical nature: information on the history of technology, production, industry both in the context of country social development and prominent people; processing of information of professionally-oriented content providing the insight into the specifics of the business professionally-oriented communication, ethics of negotiation processes, work on the joint projects in the field of engineering, etc.

To evaluate the results of formed FLPCC of future engineers the diagnostic tool has been worked out determining the level of developed FLPCC of future specialist set according to the following criteria: motivational-value, linguistic, social-cultural, professional foreign language, cultural-ethical competences. Accordingly the levels of formed FPCC have been highlighted: high, medium, sufficient, low.

The obtained results show the effectiveness of both the developed model and defined pedagogical conditions of formation of foreign language professional communication culture of future engineers.

Key words: foreign language professional communication culture, future engineers, the model of formation of foreign language professional communication culture, pedagogical conditions, foreign language professional competence.